מדרש אגדה — עקב

והיה עקב תשמעון את המשפטים. משפטים שמשליך אותם אחר עקיבו אם תשמעו אותם הדברים ותזהרו בהם הקב"ה ישמור לך הברית והחסד אשר נשבע לאבותיך, שכן מצינו באברהם עקב אשר שמע אברהם (בראשית כו ח), נשבע לו הקב"ה שיתן לו את הארץ, וירבה את זרעו, ויתברכו בזרעו כל גויי הארץ, וכן אתה מוצא שכל הברכות שאמר ליצחק בעבור עקב ששמר אברהם: ברוך תהיה מכל העמים. לפי שכל העמים יתברכו בגללכם, לכך כל העמים יהיו מברכים אתכם: ד"א ברוך תהיה מכל העמים וגו'. ומה ברכה היא שלא יהיה בכם עקר ועקרה ובבהמתך: ד"א לא יהיה בך עקר. שבשעה שהגוים שואלים אתכם שום דבר שלא תהיו עקורים מלהשיב להם תשובה ניצחת: ובבהמתך. אפילו עמי הארץ שהם חשובים כבהמות ישובו להם כראוי: והסיר ד' ממך כל חולי. התורה היא מרפא לכל חולי, שנאמ' רפאות תהי לשרך (משלי ג ח): ואכלת את כל העמים. מכאן אמרו חז"ל שהקב"ה התיר להם לאכול מה שימצאו משלל שבעה עממים, ואפילו קודלי דחזירי: וגם את הצרעה. מלמד שהצרעה עברה עמהם בירדן, וכל אותם אורבים שהיו מטמינים עצמם במערות כדי להרוג, היתה הצרעה נכנסת לשם ומכה אותם בעיניהם והיו מתים:

למען ענתך לנסתך באחריתך. כל מצות שבמשנה תורה כתיב בהו בלשון שמע, ולמה כן, בשעה שעשו ישראל את העגל איבדו מה שאמרו נעשה, אבל נשמע היה בידם, לפיכך משה רבינו מזהיר אותם בלשון שמע, שלא יאבדו את נשמע: למען ענותך. כל מה שעינה אותם במדבר לא עשה אלא בשביל נסיון להודיע לכל הבריות: את אשר בלבבך. שידעו כל העמים שאין אתם שומרים מצות בשביל טובה ונחת רוח שעשה עמכם, אלא מאהבה עשיתם כל מה שעשיתם, אעפ"י שעינה אתכם לא הנחתם מלשמור את מצותיו: שמלתך לא בלתה מעליך. מלמד שהשמלה וגם המנעלים שברגליהם כמו שהיו גדלים גם הם היו גדלים עמהם: המוליכך במדבר. רמז להם שעתידים למרוד במקום, ולעבוד ע"ז חלף הטובה שהשפיע להם, כמו שנאמר וכסף הרביתי (להם) [לה] וזהב עשו לבעל (הושע ב י). והוא בעבור כך עתיד להגלותם בארבעה מלכיות: נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים. זו מלכות חייבת שהם צמאים מרוח הקדש ומדברי תורה. שנאמר לא רעב ללחם ולא צמא למים וגו' (עמוס ח יא), אבל לעתיד לבוא כי אצק מים על צמא (ישעי' מד ג):

בעלותי ההרה. ואימתי עלה משה לסיני, בששה בסיון ניתנה התורה לישראל, ובשביעי עלה, שנאמר ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן (שמות כט טז), ועלה משה ועמד בהר ארבעים יום וארבעים לילה, שנאמ' (ואשב בהר) [ויהי שם עם ה'] ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה (שמות לד כח). מכאן שלא ישנה אדם ממנהג המקום, וכן המלאכים כשבאו אצל אברהם אכלו ושתו, לפי שירדו אצל בני אדם, ומשה שעלה אל מקום המלאכים לא אכל ולא שתה, ומאין ניזון מזיו השכינה, כמו שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (שמות כד יא), וירד בי"ז

בתמוז שהיה מסוף ארבעים יום: ואפן וארד. לא ירד משם עד שפינה כל זעמו של הקב"ה, שזכר זכות אבות, כמו שנאמר זכור לאברהם וגו', וינחם ה' וגו' (שמות לב יג יד), ואותו יום שיבר את הלוחות, שנאמר ואתפוש בשני הלוחות (דברים ט יז), ולמה שיברם, לפי שהיה כתוב בהם לא יהיה לך אלהים וגו' (שם ה ז), והם עשו את העגל שלא לחייבם, וביום י"ח בתמוז עלה להתפלל עליהם, שנאמר ואתפלל (לה') [אל ה'] (דברים ט כו), ונשתטח בתפלה לקבל התורה ועברו עליה, כמה דאת אמר ויאמר משה אל העם אתם חטאתם וגו' (שמות לב ל), וקיבל הקב"ה תפלתו, שנאמר וישמע ה' אלי (דברים ט יט): ובאהרן התאנף ה' מאד. שביקש להרוג את כל בניו, ואין להשמידו אלא איבוד בנים, שנאמר ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת (עמוס ב ט), אלא נתפלל עליו משה רבינו ונעשה מחצה על מחצה, ועל זה נאמר על כל דבר פשע (שמות כב ח), על אותו הדבר שפשע אהרן, שאמר להם שיביאו זהב ויעשה להם העגל, שנאמר ויאמר אליהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וגו' (שמות לב ב), ועל שעשה להם תבנית שור, שנאמר וימירו את כבודם בתבנית שור (תהלים קו כ): על חמור (שמות קח ב). אלו המצריים שהם ערב רב, שנאמר אשר בשר חמורים בשרם וגו' (יחזקאל כג כ): על שה (שמות שם). אלו ישראל שטעו אחריהם, שנאמר שה פזורה ישראל (ירמי' ג יז): על שלמה (שמות שם). שעשו קצין לע"ז, שנאמר שמלה לך קצין תהיה לנו (ישעי' ג ו): על כל אבדה (שמות שם). שאבדו לא יהיה לך: אשר יאמר כי הוא זה (שם). זה משה, שנאמר כי זה האיש וגו' (שם לב א): עד האלהים (שם כב ח). זה משה שנקרא אלהים, שנאמר ראה נתתיך אלהים לפרעה (שם ז א): יבא דבר שניהם (שם כב ח). דין הקב"ה עם אהרן: אשר ירשיעון אלהים (שם). זה משה: ישלם שנים לרעהו (שם). שמתו שני בני אהרן ונשתיירו שנים: ואשלך את עפרו. של עגל אל הנחל היורד מן ההר לאיסור, כמו ששנינו שוחק וזורה לרוח: ובתבערה. כמה דתימר ויהי העם כמתאוננים רע (במדבר יא א): ובמסה. שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז ז): ובקרבות התאוה. שנאמר וישבו ויבכו גם בני ישראל (במדבר יא ד): ואתנפל לפני ה'. אלו ארבעים יום אחר סמיכת שבירת הלוחות, שנאמר ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם (שמות לב ל):

פסל לך. זה היה בכ"ט ימים בחדש אב: ועשתי לך ארון עץ. תחלה שתשים בו הלוחות שאתן לך מיד כדי שתעמידנה בגלוי: ואעש ארון. זה הארון היה לבד הארון שעשה בצלאל: ואפן וארד מן ההר. שמסר לי הקב"ה סדר מחילה וסליחה, ואותו יום היה יום ארבעים יום שעמד בהר בקבלת לוחות שניות, והוא היה יום עשור בתשרי, ולכך קבע אותו יום הקב"ה יום מחילה וסליחה לישראל, כמו שעשה באותו עת, כן יעשה עמנו בכל עת ובכל שעה אמן: